

Nytt studiestöd – nya förutsättningar

– akademikers syn på kompetensutveckling
och kännedom om omställningsstudiestödet

Innehållsförteckning

Inledning	2
Bakgrund	2
Resultat	3
Intresset för kompetensutveckling	3
Kännedom om omställningsstudiestödet	4
Skäl till att kompetensutveckla sig	4
Vad akademiker vill kompetensutveckla sig inom	5
Var och hur akademiker vill kompetensutveckla sig	6
Analys och slutsats	9
Sammanfattning	11

Inledning

Efterfrågan på kvalificerad kompetens är hög. Den snabba digitala och teknologiska utvecklingen och den gröna omställningen ställer nya krav på arbetsmarknaden. Under november–december 2022 har Saco via Novus genomfört en enkätundersökning bland drygt 1000 yrkesverksamma akademiker för att undersöka akademikers inställning till kompetensutveckling och kännedom om möjligheterna i och med det nya omställningsstudiestödet.

Bakgrund

Den 8 juni 2022 fattades beslut om att införa ett nytt omställningsstudiestöd för vuxna mitt i arbetslivet. Stödet innebär i stort att den som arbetat i minst åtta år har möjlighet att söka ett inkomstbaserat studiestöd. Omställningsstudiestödet ges för upp till ett års heltidsstudier, eller upp till två års deltidstudier. Kravet för att få del av stödet är att studierna ska stärka individens ställning på arbetsmarknaden, med beaktande av arbetsmarknadens behov. Beslutet fattas av CSN, utifrån ett utlåtande från den sökandes omställningsorganisation.

Huvudansvaret för arbetsplats-specifik utbildning och kompetensutveckling är fortsatt arbetsgivarens. Det nya studiestödet är till för kompetensutveckling ur individens perspektiv och för möjligheten att byta inriktning under arbetslivet. Stödet ska alltså motivera fler att vilja kompetensutveckla sig och fylla på med kunskaper under arbetslivet.

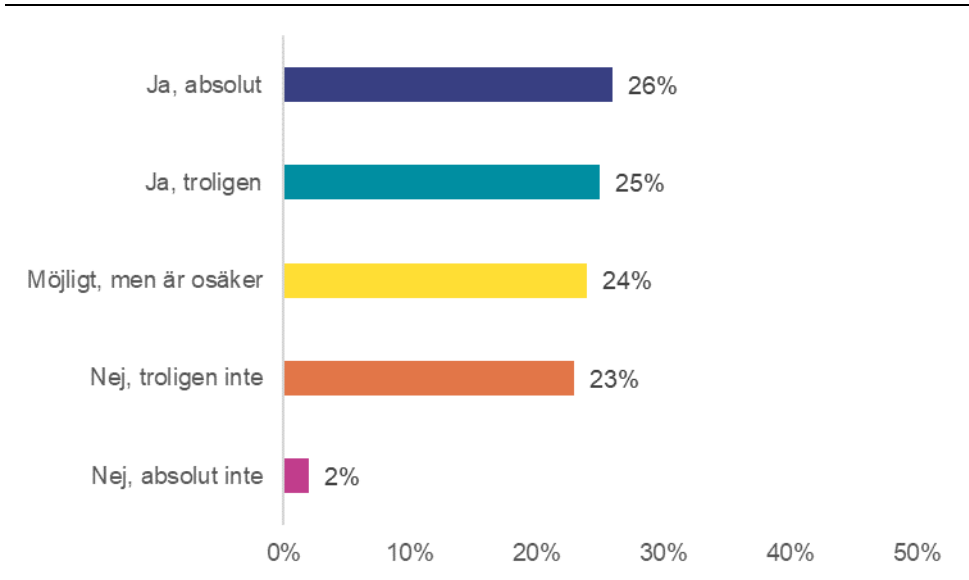
I en enkätundersökning har drygt 1000 akademiker i åldrarna 27–62 år svarat på frågor om viljan att kompetensutvecklas, vilken typ och form på utbildningen man efterfrågar och kännedomen om det nya omställningsstudiestödet. Undersökningen har genomförts av Novus på uppdrag av Saco. Syftet har varit dels att få en bild av akademikers kännedom om det nya omställningsstudiestödet, dels att undersöka akademikers inställning till kompetensutveckling för att där igenom kunna identifiera eventuella utvecklingsbehov i utbildningssystemet.

Resultat

Intresset för kompetensutveckling

Över hälften av de tillfrågade akademikerna vill kompetensutveckla sig under de kommande åren. Andelen är större bland kvinnor och bland yngre (27–34 år). Var fjärde akademiker uppger att de är osäkra på om de vill kompetensutvecklas medan knappt var fjärde uppger att de troligtvis inte vill kompetensutveckla sig. Endast 2 procent stänger dörren helt till kompetensutveckling. Att svara att man inte vill kompetensutveckla sig de kommande åren är vanligare bland äldre (55–62 år), män och höginkomsttagare (hushållsinkomst 800 000 kronor per år eller mer).

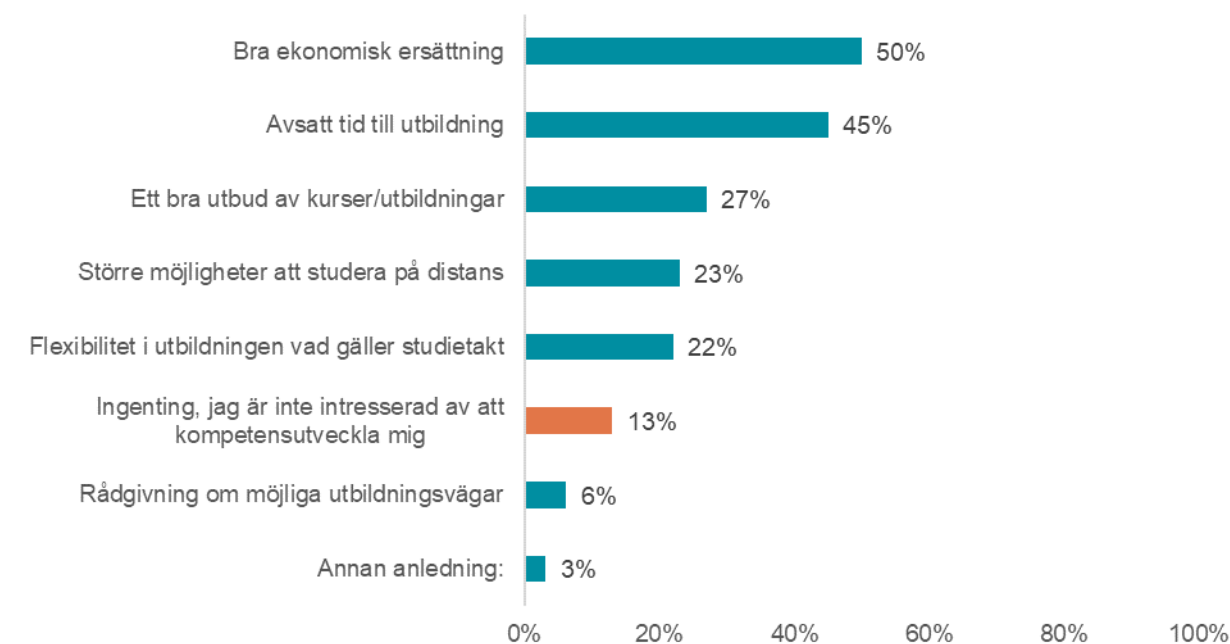
Figur 1 Skulle du vilja kompetensutveckla eller vidareutbilda dig under de kommande åren?

Obs! Bruten skala.

Av dem som inte vill eller är osäkra på om de vill kompetensutveckla sig uppger omkring hälften att en bra ekonomisk ersättning och tid till utbildning skulle kunna få dem att ändra sig.

Figur 2 Vad skulle få dig att vilja satsa på kompetensutveckling?

Frågan är ställd till dem som svarat att de inte säkert eller inte alls vill kompetensutveckla sig.

Omkring var fjärde akademiker uppger att en flexibel studietakt, undervisning på distans och ett bra kursutbud skulle få dem att vilja satsa på kompetensutveckling.

Kännedom om omställningsstudiestödet

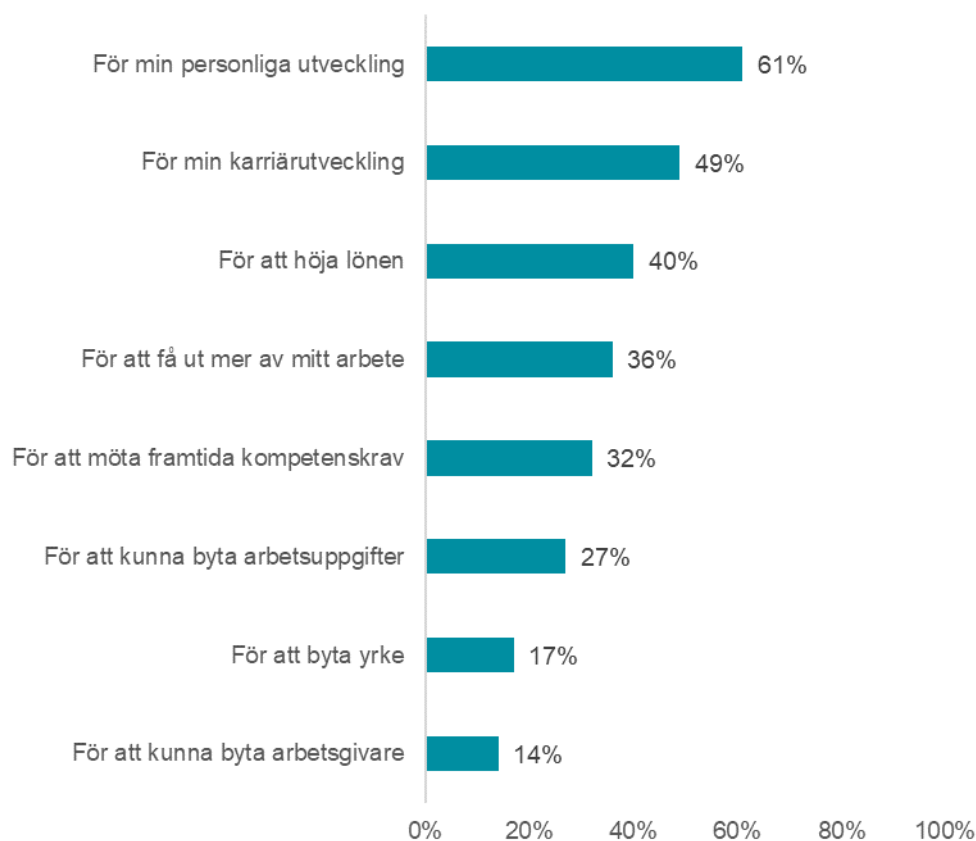
Fyra av tio akademiker uppger att de känner till det nya omställningsstudiestödet. Sex av tio känner därmed inte till det och stödet är mindre känt i privat sektor och i mindre städer.

Var tredje akademiker uppger att möjligheten med omställningsstudiestödet ökar sannolikheten att de kompetensutvecklar sig de kommande åren.

Skäl till att kompetensutveckla sig

Det vanligaste skälet till att vilja kompetensutveckla sig är för den personliga utvecklingen, men endast 9 procent anger detta som det enda skälet. Vanligast är att den personliga utvecklingen kopplas samman med karriärsutveckling, att få ut mer av sitt arbete eller att höja lönen.

Figur 3 Av vilka anledningar skulle du vilja kompetensutveckla dig?

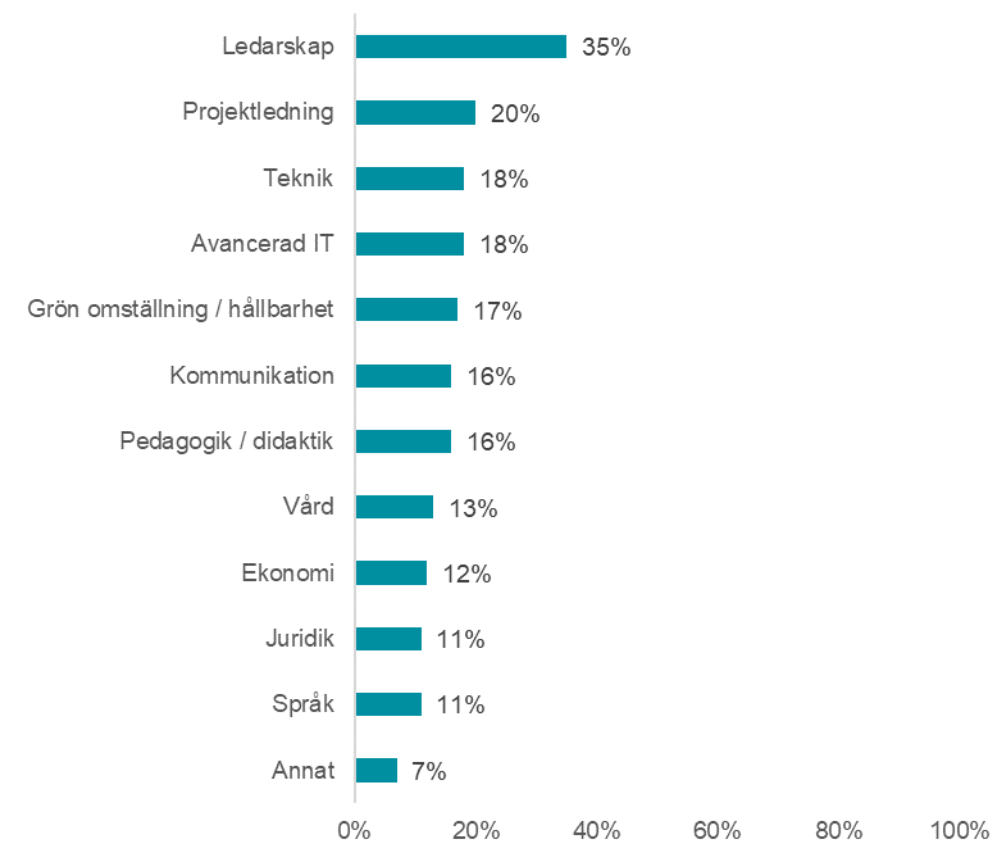

Nästan var tredje akademiker, 32 procent, svarar att de vill kompetensutveckla sig för att möta framtida kompetenskrav. Mindre än var femte akademiker, 17 procent, vill kompetensutveckla sig för att ställa om helt och byta yrke.

Vad akademiker vill kompetensutveckla sig inom

Det mest populära området att vilja kompetensutveckla sig inom är ledarskap, följt av projektledning, teknik, avancerad IT och grön omställning/hållbarhet.

Figur 4 Om du skulle kompetensutveckla dig de kommande åren, inom vilket/vilka områden skulle det då vara?

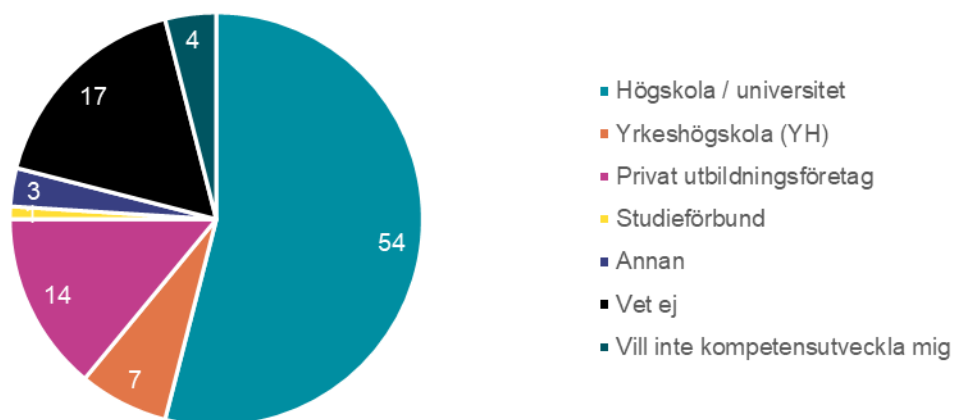
Några vet redan nu vilken utbildning de skulle vilja gå. Bland annat nämns programmering, utbildning till speciallärare och olika masterprogram.

Var och hur akademiker vill kompetensutveckla sig

Universitet och högskola är den plats som flest akademiker, 54 procent, skulle välja för sin kompetensutveckling. Privat utbildningsanordnare är det näst populäraste valet med 14 procent och 7 procent anger yrkeshögskola som det troligaste valet. Att ange privat utbildningsanordnare eller yrkeshögskola är vanligare i privat sektor än i offentlig sektor. Nästan var femte akademiker, 17 procent, uppger att de inte vet var de skulle kompetensutveckla sig.

Figur 5 Var är det troligast att du skulle kompetensutveckla dig?

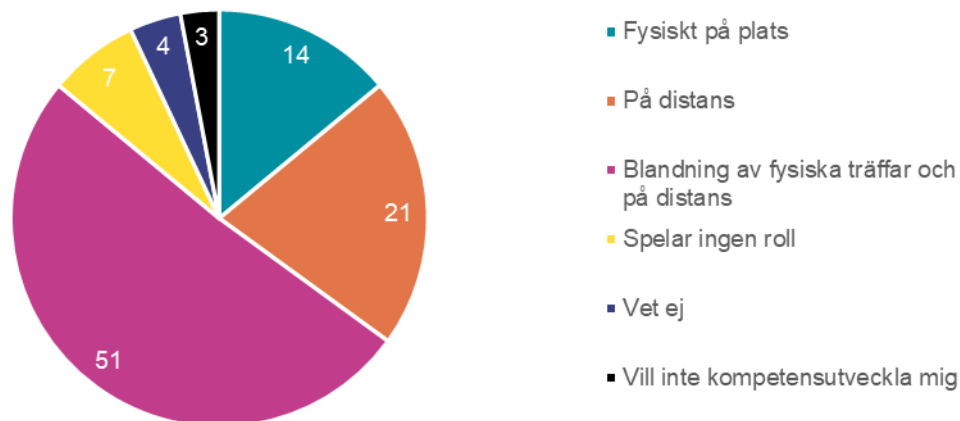

Fler vill delta på distans än fysiskt på plats, men det mest populära är en kombination av fysiska träffar och distansutbildning. Att vilja delta i utbildningen fysiskt på plats är något vanligare bland män och bland dem över 55 år.

Figur 6 Skulle du föredra att utbildningen skedde på plats fysiskt, på distans eller en blandning?

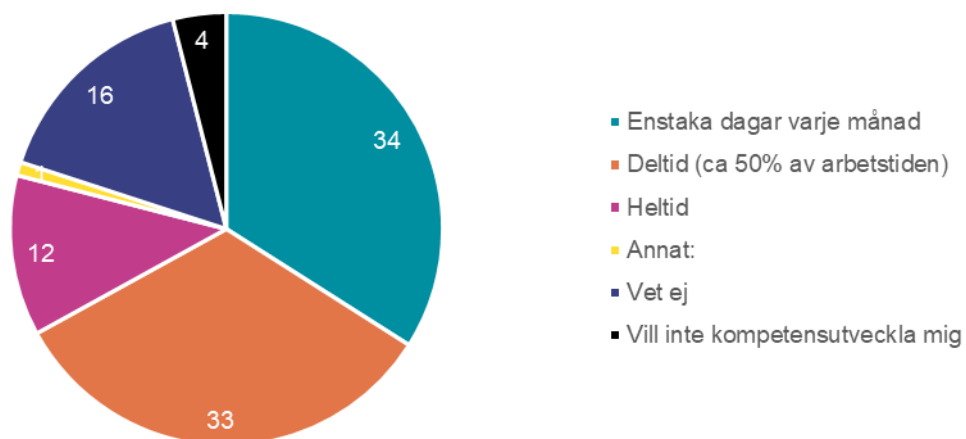

Av de tillfrågade akademikerna skulle 12 procent föredra att plugga på heltid medan närmare 70 procent skulle föredra deltid eller enstaka dagar.

Figur 7 Vilken omfattning på studierna skulle du föredra?

Analys och slutsats

Resultaten visar att majoriteten av akademikerna skulle vilja kompetensutveckla eller vidareutbilda sig under de kommande åren. Bland dem som är mer osäkra är bland annat bra ekonomisk ersättning en faktor som skulle kunna få dem att vilja satsa. Det nya omställningsstudiestödet öppnar upp möjligheterna för fler genom att det är inkomstbaserat och kan ge upp emot 80 procent av lönen i bara bidrag. Kännedomen om omställningsstudiestödet behöver bli bättre. Över hälften av de tillfrågade akademikerna svarar att de inte känner till det nya studiestödet och för många ökar stödet sannolikheten att satsa på kompetensutveckling. Kännedomen om stödet är extra lågt i privat sektor och i mindre städer.

Akademikerna vill kompetensutveckla sig för sin personliga och karriärmässiga utveckling. De vill få ut mer av sitt arbete, höja sin lön och möta framtida kompetenskrav. Det är tydligt att akademikernas motiv är att ta ett steg framåt i yrkeslivet, framför allt inom det yrke där de redan verkar. Vi ser att de utbildningsområden som akademiker efterfrågar till stor del stämmer överens med de behov som finns på både kort och lång sikt på arbetsmarknaden. Avancerad IT, teknik och grön omställning hamnar högt upp på akademikernas önskelista.

Resultaten visar att majoriteten av akademikerna skulle välja universitet och högskola för sin kompetensutveckling. Men hur rustade är egentligen lärosätena för denna delvis nya målgrupp? Yrkesverksamma, äldre studenter har både andra ingångsvärden och en annan vardag att förhålla sig till än den vanliga förstagångsstudenten. Det krävs att det finns den flexibilitet i utbildningen som akademiker behöver och efterfrågar. De allra flesta vill studera på deltid och majoriteten efterfrågar en blandning av fysiska träffar och utbildning på distans. Här kan hybrida lösningar vara vägen framåt för att möta de yrkesverksammans behov. Idag är inte förutsättningarna för denna flexibilitet de bästa på landets lärosäten.

Saco har identifierat fem områden som behöver utvecklas för att yrkesverksamma akademiker ska få tillgång till den kompetensutveckling de behöver och efterfrågar:

- Utbudet
- Tillgängligheten
- Antagningen
- Effektiviteten
- Finansieringen

Nedan beskrivs problembilden för respektive identifierat område.

Utbudet behöver vara brett med tillgång till korta kvalificerade utbildningsvägar och fristående kurser

För att akademiker i yrkeslivet ska kunna kompetensutveckla sig i högskolan behöver utbudet möta behoven. Det behöver finnas tillgång till fler korta kvalificerade utbildningsvägar och fristående kurser.

För att en person ska få ta del av omställningsstudiestödet ska utbildningen stärka individens ställning på arbetsmarknaden. Bedömningen av vad det innebär utgår till stor del från vad individen själv bedömer vara relevant. Detta innebär att utbudet behöver vara brett. Högskolan behöver vara lyhörd för vad till exempel digitalisering, globalisering och grön omställning av samhället ställer för nya krav på arbetsmarknaden.

Tillgängligheten måste öka vad gäller information, vägledning och flexibla undervisningsformer

För att de yrkesverksamma ska kunna fatta väl underbyggda val för sitt fortsatta lärande behöver de ha tillgång till bra och lättillgänglig information och vägledning. Såväl omställningsorganisationerna som högskolorna behöver vara beredda på att stötta och vägleda yrkesverksammars livslånga lärande i större utsträckning nu, till följd av det nya omställningsstudiestödet.

Yrkesverksamma har ofta en annan vardag att förhålla sig till än förstagsångsstudenten och detta behöver utbildningen ta hänsyn till om den ska attrahera målgruppen. Digitaliseringen gör att utbildningen och undervisningen blir geografiskt obunden och mer lättillgänglig för yrkesverksamma. Undervisning kan genomföras helt på distans eller i form av hybridundervisning för att passa fleras behov.

Det kan vara en utmaning för universitet och högskolor att uppfylla sin roll för det livslånga lärandet med befintliga medel, utan att det ska gå ut över grundutbildningen. För att tillgängliggöra den undervisning som redan idag finns på plats och pågår kan hybridundervisning vara en väg att gå. Hybridundervisningen möjliggör ett deltagande för såväl studenter på campus som för dem det passar bättre att delta på distans. Detta förutsätter dock att läraren får rätt förutsättningar så att undervisningen fortsatt kan bedrivas med god kvalitet.

Antagningen behöver bli mer flexibel för att passa målgruppen

Antagningen till högskolan sker i regel två gånger om året. Den är anpassad till nybörjare som ska studera på heltid. För yrkesverksamma som vill kompetensutveckla sig krävs större flexibilitet än så.

Effektiviteten behöver öka och bedömning/validering av reell kompetens¹ bör kunna nyttjas i större utsträckning

Yrkesverksamma som vill kompetensutveckla sig har samlat på sig en mängd kunskap och kompetens under tiden i arbetslivet. För att utbildningen ska bli så effektiv som möjligt behöver bedömning/validering av reell kompetens² nyttjas i större utsträckning för att möjliggöra en kortare studietid.

Finansieringen behöver öka och anpassas genom permanenta öronmärkta resurser för att undvika undanträngningseffekter

Regeringen har sedan tidigare förtydligat högskolornas uppdrag för livslångt lärande och anslagit särskilda resurser för perioden 2020–2024. Ännu har ingenting sagts om hur finansieringen ska ske framöver. Anpassningar av högskolans utbildningar för yrkesverksammas behov får inte ske på bekostnad av förstagångsstuderandes omfattning eller kvalitet på utbildningen. Undanträngningseffekter måste i möjligaste mån motverkas. Högskolan behöver permanenta öronmärkta resurser för att utveckla utbildningen för det livslånga lärandet. Ersättningsmodellen måste också kompensera för den lägre prestationsgrad som är förknippad med mer flexibelt tillgängliga utbildningar.

Sammanfattning

Längre livslängd och tid i arbetslivet, omfattande digitalisering, globalisering och grön omställning av samhället ställer nya krav på arbetsmarknaden. Inom flera yrkesområden råder det redan nu brist på kvalificerad kompetens. Behovet av vidareutbildning och fortbildning är påtagligt.

Det nya omställningsstudiestödet möjliggör för fler att kompetensutvecklas under yrkeslivet. Om fler väljer att stärka sin kompetens och ställning på arbetsmarknaden blir vinsterna såväl direkta som långsiktiga för både individen och samhället.

All kompetensutveckling behöver inte ske i högskolan. Yrkeshögskolan har till exempel potential att fylla en del av de behov som akademiker efterfrågar, bara rätt utbud finns. Men då majoriteten av akademikerna ser universitet och högskolor som sitt förstahandsval för kompetensutveckling behöver dessa vara redo att möta yrkesverksammas behov vad gäller innehåll, utformning och flexibilitet. För att anpassningar inte ska gå ut över förstagångsstudenters kvalitet på och tillgång till utbildning krävs permanenta öronmärkta resurser för att undvika oönskade undanträngningseffekter.

---

¹ Med reell kompetens menas den samlade, faktiska kompetens som en individ har oberoende av hur, när eller var den har förvärvats.

² Med reell kompetens menas den samlade, faktiska kompetens som en individ har oberoende av hur, när eller var den har förvärvats.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 22 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Totalt är över 940 000 akademiker medlemmar. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

